

ЭКИ КИЖИЛЕР ДУГАЙЫНДА Көдээ эмнелге

Баа-Хем районун Ильяна суурунда эзөөш ажилдагы эмнелге пунктунун бар. Чонун ары-шевер, кудуртул турталгазы, кадыкшылы дээш коллективтин кижиги буюу күдүй, билин берип турар. Зинаида Анай-ооловна Кызыл-оол эмнелге пунктуунун эргелектинде азында-ла үч болбан, бугун чарты чыга душка. Бу араында организм болгон ажил-камына чорун коллективтин кижигинерине, колхозчуларга Зинаида Анай-ооловна көргүсүн.

Анык эмчи ажилдан хүндөн эгелеш, эмнелге пунктууну дерип херексизинче, эмнелди келген кижилерге таарымчалык байдалды тургузарычы кичинегейни салып, көдө Советтин куусу-куму-биле, колхоз баштар чери-биле, партия организациы-биле быжыг харылданы тургускан. Эмнелге пунктуунун иштин херексизин чечелеп кылган, улусту чытырып эмнөөр арады организмге, алгачкы, рентины тургускан, дугей дуа чедиринин автоматизацияны база алган.

Эмнелге чыгып-да, кирпиде эмнелди турар кижилерин эмнөөр, оларнын багындарына барып, чурттап, ажилдан турары-биле таныжып алган, эмнел, беледаларны кылып турар. Эмнел кижилерин өйлө-өйлөп барып хынаар чуруму база тургускан. Эмнелге пунктуунун эргелекчи З. Кызыл-оол, сестра Т. Андреева олар Ильяна суурун чурттагыч медицина теманын лекцияларын, беледаларын доктамап кылып турарлар. Ол ишкан колхозтун малчыларыны кичинегейни салып, ай-өйдө чөдө берген, профилактиктин хемчеглерин чоруду турарын демделгээр чыгула.

Эмнелге чон ортузунга таралып талазы-биле организмге хемчеглерин база ап чоруткан. Фермаларда, бригадаларда аптекар тургустунган, эмнелрин, шарыг материалдарын ууктедирбей чедирип турар.

Эмнелге пунктуунун ажилдагы чылары хей-инитин ажилдарына база-ла илдеп келген кижилер турарлар. Чолаачыдан эгелеш сестраларга чедир эмнелдин ажилдагы чылары — колхозта партия, комсомол организациларынын агитаторлары, лекторлары. Ильяна суурда күдүтүн бот-тылыгы уран чүдө болгунун илдеп келген кижилерин. Олар медицина теманын лекцияларын номчуп, беледаларын кылып, ары-шевер, кудуртул чуртталга дугайында тайлыбыр ажилын чон ортузунга доктамап чорудуп келген.

Зинаида Анай-ооловна Кызыл-оолдун чуртталга ажилын Ильяна суурун чонун үнелеп көргөш, чоокта чаа ошол Ильяна көдө Советтин депутаттыга соңган.

Д. ДАГБА.

Уругларга ынак

Орбуй-оол Дембирович Кошунуун кадамы арааны көчүп калса, ош алды уруглар ич чок арткап, Уруглар шүтүзү бичи — улуу ош уруу, а эң кажы кавалыгы турган. Чагыс адл кижиге мыча уругларын ажыдааншаан ажал өстүрери берге дээрзи кыма-даа билингир. Бичал-за-даа аданын хуээлгези — канды-даа таварында уругларын эки кижилерди болгон өстүрери болур. Орбуй-оол Дембирович ол хуээлгезинге шыкмы болуп арткап.

Ош өз-бүлө ажилына Часкал Балдыровна дузалашкан кирпек. Бу болза уругларнын сөзүгү ич болган ол Часкал Балдыровна бир өсүрүлө болуп берген. Уруглар кижилерди — күрүмү ужур-дузанын айтыры деп чүвени олар ханкызы-биле медресе, бичи чаштарын бир дөмөй харым-салгага алган, колхозтун хон кайды кадарын, уругларын кайды азырап, кижизилди кирпектенер.

«Сөөгү ич уругларга каржы, ынак энес бооп чадавас» дээр биде чандык кижилерге тургулар. Ол ишине энес болган. Часкал Балдыровнанын бу уруглар ынак авамасы деп турарлар. Ам ош чыл арткап, уругларын өсүлдө-дө, кижизилдөө-дө кайгымын эки Серенка, Борис, Ким, Борбай олар үшү, чедиги болгон тоску класстарда, а Клара — Кыздык эмнелге уучалыгынын II курсунда бол өрөнчү турар. Эң улуу — бичи-уруу — колхозтун саякчысы.

Коммунисттер хой кадарын келген чылдарында 5540 хураганын төзөн колхозтуга өстүрүп берген. 8210 ка дүктү дужаган азы 81510 рубль оруланы кирген. Часкал Кошуну, Орбуй-оол Кошуну олар чүлө «Большевик» колхозтун энес, харым районун мурнакы малчыларнын одурунда сонанды турар.

Бу кайырадык өз-бүленин кижилеринин боттарынын билин ба-га бейдик, советтердегиз бөлүгүндө өргөн турар.

С. ЯМБИЛЬ.
Барыш-Хемчик.

Р. Я. МАЛИНОВСКИЙНИ Москва сөөлгү орукче үдээн

(Эзес I-ги армияда).

Лайы сөөлгүдө үдө шеригин дээди албан-дужалдарына турбушаан, совет Чексикт Күштеринин дайымы күчүзү беддер талазы-биле чаа нарын соургаларын шийтирээрине бугу күштерини ол берип келген, Родион Яковлевич совет шериг теориянын шеригтерини эң чаа дайымы чепсер-биле чегеринин, кадрларын белектөөрүн өөрдир болгон кижилеринин айтырыгына, дайымы чылары өөрдир болгон кижилеринин айтырыгына ажилдап кылырын доктамап чорудуп келген.

Дайымы чылар лейнич партиянын кижилерин доктолдурун кай-камык шийтирээрине ботту сийнишкени Р. Я. Малиновскийден көргөн дээрин Е. Ф. Ивановский демделгези.

«Энама труду» заводтун шифонштин, коммунисттер күш-ажылдын шийтичиси Г. М. Моисеевич чүе чугаалаан. Ботун Москваның ажил-чоннары Совет Эвилелинин Маршалы Родион Яковлевич Малиновскийден ханы кажымдал-биле чарлып турар-дыр деп, ол чугаалаан. Бугу улус-биле кады Москваның ажил-чоннары Ада-чурттуу Улус дайымын кады-дошкун чыдадыр бот-чексикт холга тууду, бистид Төрөө чуртувустун хосталгазы болгон хамаарышпас чорун камгалан алган кижиге сөөлгү буу-ладды, ханы хүндүткелди, шыкшыды илгерилеп турар.

Өске-даа хей совет кижилер-биле бир дөмөй, Маршал Малиновский-

нин командьялыгы шериг албанын эрттер беди алар меңээ база ошанын, Шериг албанын кады-шыгыны школары артын солдат чоран Родион Яковлевич солдаттарын сеткил-сатымын эни билди, оларнын дугайында адамын сагыш салмыкыны салып чораян.

Бистер, дайымы чылар, боттарымын командьялыкчымыска кызматтар чокка бууруп, шеригтерини үдү-тулгазы илгерилди холдө деп чүвени билди чораян бис. Ычанган ол чорук эң аар, эң нарын байдалда күштү болгон буурун немер берип турган.

Улут Октябрьнын 30 чыл юнта чедир Родион Яковлевич чүге каш ай чедир чурттады. Москва чылар бугу совет улус-биле кады ол кай-камыктыг дүгүнү күш-ажалы чаа-чаа боттиришкылар-биле, бистид Төрөө чуртувустун адамын дөш чаа-чаа чедиринин-биле ууктурууга белектенип турар.

Бистид дайымы экилес, сымын дивес коммунист-лейнич Родион Яковлевич Малиновскийни сөөлгү орукче үдөп турарымы бо кажымдалдыг шакта-да, Москваның ажил-чоннары Совет Кургуучун эконо-мистиг болгон камгалал күчүзү улам быжылдырып, коммунисттер улуз херезини — Р. Я. Малиновский-ни болууду бугу амдырап-чурт-талгазы берип чоран херезини тилегилгези күжүн харамнамын Коммунист партиянын Топ Комитетинге буурун турарлар.

СЭПТ Топ Комитетини кижигү-чү, СССР-нин Дээди Советини де-

путам, Совет Эвилелини ийн дайымы Мадыры, СССР-нин камгалал министрин Родион Яковлевич Малиновскийни мөчө-биле холбаштыр ПУР-нун национал камгалалы министри Мария Смышлякский акы-дума социалист чурттарыны болгон оларнын армияларын мурунда, Варшава керезини чурттарыны болгон армияларын талөөнчилерини мурунда ханы кажымдалды илгерилеп.

Бистид улустарымы, партиларымы болгон чакаттарымы, бистид армияларымын дайымы чылары бо ажыг-шүтүгүтү үе-шакта бугу совет кижилерин, Совет Эвилелини Коммунист партияны, Совет чакатыг болгон бистид дайымы өнүктөривис — Совет Армияны дайымы чыларынын ханы кажымдалды үдөшү түр деп, ол демделгези.

Эңи сурагыт болгон эңи-де дүжүгөлүг шериг начальнистерин болгон организациларын бирозин Совет Чексикт Күштерини ху-рөөнчилер алам апарды. Бо-чөкөш талазы-биле акы-думагың буу-биле холбаштып найыралык социалист армияларын хурунчиде ош база олам апарды. Варшава керезини кижилерин чурттарыны армияларын хурунчиде ош олам апарды.

Варшава керезини база социалист армияларын бо-чөкөш талазы-биле акы-дума буурун быжылдырып болгон организациларын бугу коллективтерине, а ол ишкан бугу хамаатыгы Совет Эвилелини Коммунист партиянын Топ

комитетинин, Дээди Советтин Президиумун болгон Совет чакатын мурунда ханы күлөө көрүшкүни улуз болгон өөрү чедириники А. Н. Косыгин митингини түдөлөшө дамчыткан.

Социалист чурттарыны акы-дума марксист-лейнич партияларын болгон чакаттарымын бистид партиямыска болгон чаавамыска кажымдалдыг сатып-сеткилди илгерилээнин өөрү чедириники-биле хуулап ап түр бис деп, ол чугаалаан.

СССР-нин камгалал министри, Совет Эвилелини Маршалы Р. Я. Малиновскийни мөчө-биле дугайы боттарынын кажымдалды илгерилээнин бистере чорутка өске-даа чурттарыны чакаттарына өөрү чедириники илгерилеп түр бис. Акы-дума социалист болгон бистид-биле найырадыг өске-даа чурттарыны — Болгарияны Улус Республикамын, Венг Улус Республикамын, Герман Демократтыг Республикамын, Куба Республиканы, Польша Улус Республикамын, Румынияны Социалист Республикамын, Чехословак Социалист Республикамын, Югославияны Социалист Федеративтиг Республикамын болгон Сирия Араб Республикамын, Совет Эвилелини Маршалы Р. Я. Малиновскийни Москвада келген талөөнчилерин өөрү чедириники илгерилеп түр бис.

Бистин эргим өнүгүс болгон экилес, Родион Яковлевич, сөөк-биле чарымдык!

Сөөн дугайында тураскал бистид улуз чаагы чонусту чурттарыны хей-хей чыларда надалаттымын артар!

Кажымдал митингиз хагындап деп чаралаан.

Совет Эвилелини Коммунист партиянын болгон Совет чакатын удурутчулары Мавзолейнин илдеринде бады келген. Олар жарыгыг катафалты көдүргөш, Крамля ханакычте улаадыр чоруп-чоруп.

Артияларга саяму чангыламын турда, А. Н. Косыгин Р. Я. Малиновскийни мөчө-биле дугайы хааракты Кремль ханакында тураскал самбырамы-биле халыбар чеге барып тургускан. Ол самбыра-ла бизини бола:

РОДИОН ЯКОВЛЕВИЧ
МАЛИНОВСКИЙ
23 95 19 31 67

XI III
Артиллерия даашташкыны Совет Эвилелини Курене гимназиянын магалыг чаагы алгазы-биле аныжы берген.

Шериг электери чыскал-биле илдерин эргип турган. Шыгаралык полковолди совет улустун шыкы огу — Совет Эвилелини Маршалы Р. Я. Малиновскийге СССР-нин Чексикт Күштерини шериг нечтерин сөөлгү шериг бууламы бергенер.

(СЭТА).

ДАШТЫКЫДА

Мурнуу-вьетнам патриоттарнын чедишкени

ХАНОЙ. (СЭТА). Хосталга армиянын отрядтары база Куанг-чи болгон Тхыатхен мурнуу-вьетнам монуларнын чонун марттын бирги чартында дайымын 3 муң ажыг солдаттарын чыскаалдан үндүргөн. Оларнын иштинде 2.300 американар бар болгон деп, ВИА агентиле Хосталга агентилердин дыңдамын барым-далааш, дамчыды турар. Ол районнар патриоттар чепез чураттыганы зонаны дамчыштыр

ВДР-ниң девисээрин боолп турган ыракшыл дээштиг 14 улуг бооларны чок кылган, 19 самолётту аадыра аткан болгон куягыт 40 хире машиналарын ууктаан.

Тайнын монука Хосталга армиянын дайымы чылары март 17-ден 29-ка чедир америк шажым-лаччылар-биле тулуучунарга дайымын 900 хире солдаттарын чыскаалдан үндүргөн, 64 бронемашиналарын болгон 22 самолёттарын чок кылган болгон урүй аткан.

Сөөлгү үенин иштинде патриоттар Мурнуу Вьетнамын өске-даа районнарына чедириники хемчеглерин база чоруткан. Ол хемчеглерини түдөлөшө дайын улуг когараларга таварышкан дээрин ВИА агентиле демделгеп турар.

Машиналарын болгон 22 самолёттарын чок кылган болгон урүй аткан.

Сөөлгү үенин иштинде патриоттар Мурнуу Вьетнамын өске-даа районнарына чедириники хемчеглерин база чоруткан. Ол хемчеглерини түдөлөшө дайын улуг когараларга таварышкан дээрин ВИА агентиле демделгеп турар.

ЧИШКЕ КААП БЭЭРИН БАЗА ЭГЕЛЭЭН

КАНБЕРРА. (СЭТА). Австралиянын шериг эрге-чагыралын шеригтерини элчегил болуун Мурнуу Вьетнаме чорударын эгелээ. Дайымы улус чыскаалдарын киркиччилери-биле таварламышкындан норткан шериг талөөнчилери солдаттарын Мельбурдан Виктория штаттын найысылалындан соңу талаже 100 километр хире ырак турар Мангалорне чорудуп турар. Мангалорда аэродрому шериг болгон хамааты полиция бүззөлеп алган.

Сан өзүп турар

ХАНОЙ. Вьетнамын улус армиязынын элиттик негизтери республикамын Куангбинь болгон Нгван дээр монуларнын кырынга апрель ушта америк агрессорларнын ийн самолётун дүжүр аткан деп ВИА агентиле Ханойдан дыңнаткан.

Мынчанга, 1964 чылдын августун дээр Вьетнамын Демократтыг Республикамын девисээрини кырынга аадыра атырган америк самолёттарнын нинти саны ам 1.748 четнен.

Акы-дүңма найырал дээш

ПРАГА. (СЭТА). Совет-чехословак найырал нинителерин болгон РСФСР-ниң Кудуртул министр-во-зунун талөөнчилер болгон чехословак-совет найырал эвилелини талөөнчилерини арамын болгон чугаалашкыны дугайында Прагада ат салдыгын протоколга төлөвилет-терин хемчеглер РСФСР-ниң болгон Чехословакияны улустарын арамын акы-дума найыралы улам ылай быжылдырып бараан болур.

Хунвэйбиннерниң чаа хөделишкени

ПЕКИН. (СЭТА). Хунвэйбиннерниң болгон цзофанчыларын колдонла-ры Пекинни кудумчуларында болгон шөлдериңе база катап дола берген. Хей колдонналарын шериг кижилер баштаан, Моң мурунда хунвэйбиннер Мао Цзы-дунун чурттарыни хей-биле тууду алган чоруп турган болза, бо улаада КЭП-нун даргазы Лю Шао-цини, КЭП ТК-нын чингис секретары Дон Сю-пинни, КЭП-нун Курене чөвүлелини премьерини орадакчызы Тао Чжун-карикутка чурттарыни көстүп келгилээ. Колдонналарын кижилерин Мао Цзы-дунга аадыр болгун лозуннарын салып, ош удурамыччыларын «шуут сайлап каар» деп кийгырып турган.

Чжу болгон оларнын чалаакчыларынга улус чыскаалар Пекинде үргүлдүлүшкөн. Ол чыскааларга колдуула хунвэйбиннер киржип турар. Мао Цзы-дунун чурттарыни, туктарын болгон транспарантыларын туткан чыскаалчылар хоорайнын төвүнде КЭП ТК-нын болгон КЭП-нун Күрчөвүлелин албан кымыр бажымынга чөдө берген.

Хунвэйбинчи солдунар КЭП-нун даргазы Лю Шао-цини «кемин угадылгезин» «сойгалаанын» болгон «буруу шалканын» бижээ. Пекинни дээш өөрдиле чедириники хунвэйбиннерини органы «Шоулу хунвэйбин» солун «чурттуң дээди өөрдиле чедириники хунвэйбиннер төлөөкчилерини конференциянын комитетиниң» «далаштыг мөбизилдикчи дужаанын» парлап ундүргөн. «Люнун болгон Дөңнун буржуаз реаксылыг шүтүмүн бугу талазы-биле массалык болгон туралга чедир шүтүмчүлөөрини чаа кудур-лушкунун доп-дораан организаци-лаар, Лю Шао-цини болгон Дон Сю-пинни өйтүр октааш, чер кырында бот-биле таптай базар, мычаарда олар кажан-даа өңдөйи шыдавас» деп ол «дужалда» кийгырып турар.

1967 чылдын ноябрь 28-тен декабрь 11-ге чедир Чехословакия РСФСР-ниң культура хунун эрттирер. Ош-биле холбаштыр Федерациянын уран чүлө ажилдагычлары Чехословакияга бар. Яны-буру Дегелгелер ажытынар, Чехословак радио болгон телевидение РСФСР-ниң улустарын акыдырап-чуртталгазынга, акы-жиңиге, культуразынга болгон уран чүлүүнө, Совет эрге-чагыралын 50 чылымын дугузунда Совет Россиянын чедишкенин тураскаалып холбаштырган дамчыдылгаларын белектеп турар деп, ол протоколга айтып турар.

Лю Шао-циге, Дон Сю-пинге, Тао Чжунга болгон өске-даа кымал уду-тукчуларга улус угландыган чаа плакаттарын болгон «дады боон» бажыларнын ханаларында болгон херимдерде база катап чышырган.

КЭП ТК-нын чанында культура революциянын херектерини талазы-биле бөдүтүп кижигүнү Пи Бонь-юнуң «Патриотизм азы төрөөн чурттуг өскөрүчкү» деп чүлүүнө плакаттар байыр чедирип турар. Ук чүдү «Хунци» журналыны сөөлгү номеринге паралаан. Бо чүлү Лю Шао-циге болгон ош талаакчыларында улус чаа халлашкыны эгелээрине меңээ болгон. Пекинни кудумчуларында дола берген хунвэйбиннер болгон цзофанчылар «Лю Шао-цини дүжүр», «Лю Шао-цини, Дон Сю-пинни болгон Тао Чжуну ТК-дан үндүр сымар!» деп кийгырып турган.

Солуннарын дынлаатканы-биле алгыра, мөөнөшкен хунвэйбиннерниң хөделишкени Харбин, Шанхай болгон Кыдаттың өске-даа хоорайларында база катап эгелээ.

КЭП-нун Курене чөвүлелини премьерини орадакчызы, даштык херектер министри Чань Иге улус угландырган хей санын плакаттар Пекинде көстүп келгилээ. Ол плакаттарын авторлары «болуунун кеминг үүледишкенинни Мао заргалыг мурунга билди» деп Чань Иген негеп, «отту ажылар», Чань Ини «дүжүр октаар» деп кийгырып турар.

Лю Шао-циге, Дон Сю-пинге, Тао Чжунга болгон өске-даа кымал уду-тукчуларга улус угландыган чаа плакаттарын болгон «дады боон» бажыларнын ханаларында болгон херимдерде база катап чышырган.

КЭП ТК-нын чанында культура революциянын херектерини талазы-биле бөдүтүп кижигүнү Пи Бонь-юнуң «Патриотизм азы төрөөн чурттуг өскөрүчкү» деп чүлүүнө плакаттар байыр чедирип турар. Ук чүдү «Хунци» журналыны сөөлгү номеринге паралаан. Бо чүлү Лю Шао-циге болгон ош талаакчыларында улус чаа халлашкыны эгелээрине меңээ болгон. Пекинни кудумчуларында дола берген хунвэйбиннер болгон цзофанчылар «Лю Шао-цини дүжүр», «Лю Шао-цини, Дон Сю-пинни болгон Тао Чжуну ТК-дан үндүр сымар!» деп кийгырып турган.

ЭРГЕ-ЧАГЫРГАНЫН БЕДИК АЛДАРЫ ДЭЭШ

Берт-Лог көдө Совети база-ла хей-хей айтырылдарын сөөлдө чок эрттирген. Ина, Самагалдайла ишкан, суур чонунун маалымта кадарыны тургуспаан. Ол көдө Советтин депутаттары хамаарышпап ажилды шуут харылап хууээлгезинден дашкаар туруп турар. Ол көдө Советте кижилерини малды үчөтпөн чажырап чоруу ам-даа бар. Чижээ, бо чылдын чизезин чорудуп турда, А. Монгалбинини аалыма ээзи чок 12 баш бола мал турган. Кажан оларнын үчөткө тодаргай кирер деп барганда, олар «читкилей» берген. Кижилерини хуула малдарын арамынга сөөхтөтү малдары база тургулаан.

Солуннарын дынлаатканы-биле алгыра, мөөнөшкен хунвэйбиннерниң хөделишкени Харбин, Шанхай болгон Кыдаттың өске-даа хоорайларында база катап эгелээ.

КЭП-нун Курене чөвүлелини премьерини орадакчызы, даштык херектер министри Чань Иге улус угландырган хей санын плакаттар Пекинде көстүп келгилээ. Ол плакаттарын авторлары «болуунун кеминг үүледишкенинни Мао заргалыг мурунга билди» деп Чань Иген негеп, «отту ажылар», Чань Ини «дүжүр октаар» деп кийгырып турар.

ПЕКИН. (СЭТА). КЭП-нун көсүк партия болгон куруне ажилдагычылары Лю Шао-ци, Дон Сю-пин, Тао

ЭРГЕ-ЧАГЫРГАНЫН БЕДИК АЛДАРЫ ДЭЭШ

«Көдө болгон суур Советтериниң ажилын экижидер дугайында» СЭПТ ТК-нын доктаалын күсүдир талазы-биле хемчеглерини база солдукчуларнын депутаттарга чагыралын Тес-Хем район Советиниң сессиязынга чугаалашкан. Район болгон көдө Советтер, түс-түс депутаттар ажил-агы болгон политиктер соургаларын күсүдир хемчеглер талазы-биле чамдык ажилдарын чорудуп келгени депутаттар демделгези. Иччала-даа, Советтерини ажилында ам-даа чедир кылдырмаан чүдүдөр хей болуп турар чөр-чөрдө ажил-херектин агмы байдалындан илден.

Коммунист партия болгон чаа Советтериниң ролюн беддер талазы-биле үдөп хемчеглерин ап, оларнын ат-алдарын чаа беддик чөдөрүнүн оруктарын айтып турар. Совет эрге-чагыралын 50 чыл болурун ба-йыраладыг чылында Советтерини, оларнын куускомнарынын база түс-

түс депутаттарнын ролю улам-на улугаткан турарын СЭПТ ТК бодунун доктаалыга ошалап шийган.

Чөр-чөр Советтерини ажилын экижидер дугайында СЭПТ ТК-нын доктаалы үнгенинде бээр элөө үе эрте берген. Соңгучулар окрутуртай-биле боттарынын айбы-чыларына чагыларын база берги-ле. Ам чугула доктаалы-да, солдукчуларнын чагылары-да сепи-рип алган, ош күсүдөлгези дээр ажилдарынын үеи келген.

Самагалдай көдө Совети бодунун шийтирлесе чогуур айтырыларын эргегилеп эрттирип келген. Район төвүн ногаачыларынын болгон бажыларнын девисээрин херимнен кажааларынын айтырыларын чон ата-ларга көдүрүп тура-даа, ол күсүдөлгө чок арткап. Суур чуртта-чалгыралын инетерин калатка кир-бей келген, ол мал чогуула «Чолу-раа» колхозтун таразын чип, ба-

жымнар чанында тараан ыяштарын үрөп келген. Район төвүне амды-рал хандырылганын эржеж чугула чедирин тургузар айтыры болгон уламдыккан. Баш дугу таарым, ча-рык тыртар, идик септээр чедер ам-даа ажытырмаан, амгырал ханды-рылга комбинадын амындарын шийтирлесе-даа, шаг-үе эртип, ай-тырыг узамдыгын турар. Чонун ижер суг-биле үзүктөл чокка хандыры-нын айтырын база мынг байдалда, Автобуса хунун чедип турар район-нарда автовокзалдын салбыларын тургускулаан, а Самагалдайда ол зугайын кым-даа бодовалын турар. Район төвүнүн чуртталгаларына сүт салдыларын организациаар дугайында айтырыг каш уза көдүрүлгө-дө, ош боттуг шийтири база чок. Рай-по чанынга сүт кудузун ажалдарын раппо баштаар чеге лагачи казы турда-ла, ол айтырыгын күсүдөл-гиз кым-даа сонургуваан.

Берт-Лог көдө Совети база-ла хей-хей айтырылдарын сөөлдө чок эрттирген. Ина, Самагалдайла ишкан, суур чонунун маалымта кадарыны тургуспаан. Ол көдө Советтин депутаттары хамаарышпап ажилды шуут харылап хууээлгезинден дашкаар туруп турар. Ол көдө Советте кижилерини малды үчөтпөн чажырап чоруу ам-даа бар. Чижээ, бо чылдын чизезин чорудуп турда, А. Монгалбинини аалыма ээзи чок 12 баш бола мал турган. Кажан оларнын үчөткө тодаргай кирер деп барганда, олар «читкилей» берген. Кижилерини хуула малдарын арамынга сөөхтөтү малдары база тургулаан.

Самагалдай-да, Берт-Лог-да, Кызыл-Чыра-даа көдө Советтер бугу-инитиниң сес чыл албан өөрдөлгезин ботталдыр дугайында хообууну күсүдөлгезин контролла-байн турар. Чамдык школачылар

аалдарыг чагылай бээр, кан-дыг-даа хемчег албан. Билдү чорук «Тес-Хем» сөөхтүн девисээринде, амылгы Орку-Шына салбырында хей. Көжөлүг-Өкөк деп черде 18 харым анык уруг Чечек Начын чурттап, ажилдап турар. Иччала-да, ол анык кижиге бижикти шуут билбес болгон. Чүгө? Ол школага өөрдилгеден ошаксыраан. Сөөхтүн №1 — 2 сүт-баран фермаларында школазын ара калган, чанып келген өөрдөңчилер хей, иччала-даа олар-ны катап өөрдирчеге көдө Совет кичозей салбан. Сөөхтүн Орку-Шынада Дондунун ийн школа-зын уруг чагылап келген. «Уругда-рындарын школага чедир силер!» деп, райондан барган ажилдагычлар чугаалаарга: «Чанып келген улусту мен канчаар мен, харын силер-ле оларны өөрдөп ал чоруп!» деп, Дондур чугаалап турар. Сес чылдын албан өөрдилгези Орку-Шынага хама-арышпас болганы ол бе? Бир эвес кө-дө Советтин депутатты ол дугайын Дондуга угадын билгилерин болза, ол иштин турбазы билдингир.

Совет эрге-чагыралын чөр-чөр ор-ганнары аадыр-хундулар турар жүр-

лут. Иччала-даа, ол айтырымын тооп көрбөй турар чорук бар. Чижээ, Самагалдайнын көдө Совети тускай ажилдаар чөр чок, бир алдан чери-нин кийлында кыстыгын өрар. Ош турдук, ук көдө Совет суур иштин-ге хей улаа инай-бээр көжүп, чам-дык кижилерге шуут тывалас тур-ган. Берт-Логун көдө Совети бала-ла хемчег булузда кыстыгын алган олутар, Кызыл-Чыра көдө Советиниң байдалы ош дээрлесе.

Район Советиниң болгон көдө Советтерини организациыг сессияла-ры болуп эрткелден, Совет эрге-ча-гыралын 50 чыл ош болурунун байыраладыг чылында Советтерини мурунда организациыг болгон кижил-дикчи улус ажил ошалак. СЭПТ ТК чөр-чөр Советтерини ажилын экижидер дугайында доктаалы хуу-ла алган, ош ботталдырылганы дээр улус ажил чоруп турар эле Советтерини организациыг болгон кижизидикчи ролюн кадарын, эрге-чагырга организациына бедик алдары дээр демселди чорудары бир ачугу-ла айтырып болуп турар.

С. ТАМБА,
«Шынын» корреспондентини.

Бүгү-россиянын бот-тыныгыр уран чүүлүнүн девискээр айы-биле Новосибирск хоорайга болур көрүлдөнгө киржери-биле бистик республикалык таласкычылар айттыныпканнар.

Бот-тыныгыр артистериня аратында республиканын уран чүүл көрүлдеинге шылтаган таланттыл кижилер бар. Таңчылар, маражылар, хөгжүмчүлөр совет Тываның теңдикчиинерин алган-йөрөн номерлерин көрүктүлөргө бараалгалды.

Солун анылдар көвүдезин

Херэжениер чөвүлдеринин амылы солун болгаш хөй талаалык болган тудум, оларнык масса-биле харылаазы улам быжыг болур. Бистик районун хөй-хөй херэжениер чөвүлдерин, оларнык активчилерин ыныгы чугула сорулганы салышсаан, алдан леккү ажылдарны кылган.

«Тээли» совхозтун Найрал салбырында херэжениер чөвүлери (даргазы Хертек Долчан) суурву 16 агитквартираларга үскөш, оон ажылын удуртуру-биле башкыларын, активчилерин быжыгалаан. Агитквартира бурузу тускай бурузунг, амыл планын, Байы хунде, калдыг амыл чорударын, ону кым харылаалары тодаргай айттыган. Уран холдарын болгаш аш-чем кылырын бөлүмчүлөрү неделяда бир удаа кичээлден турар. № 1, 2, 12, 3 болган 13 агитквартиралар суурга база Дөр-Хазак сүт-баран фермазынга концерт көргүсөңнөр.

Кызыл-Дага херэжениер чөвүлдеринин (даргазы эш Хертек Мария) март 8-ке тураскааткан гежээни организастааны солун болган. Ук гежээни ар улус буруну-биле харылап арттырган. Адаа уран холдарын болгаш аш-чемни делгегези болган. Уран холдарын делгегезинге Успун-ол Шиниктин дарааны тыва тон, шай хавы, Салчак Бамазаны тыва тон, арган чүүлери болгаш Лостай Оружанын дарааны дийн кежи бөт эң аки үнелели алган. Адынынг чөм кылырынга Очур-ол Шова биле Дарья Байыр тергидөөнөр. Нитизи-биле ол делгегелерге тергидөөн он кижини шаңал алганнар.

«Мурнакчы», «Кара-Хаз» колхозтарга болган «Тээли» совхозтун Бай-Тал салбырындагы ыныгы делгегелер болгаш келээлер солун болуп арткан. Ол ишкан, район төвүнге шапка болгаш боздалга маргылдаалары болган. Адаа херэжениерден база элээн кижини киришкен.

Т. НАМЧЫЛ.

зында республиканын уран чүүл көрүлдеинге шылтаган таланттыл кижилер бар. Таңчылар, маражылар, хөгжүмчүлөр совет Тываның теңдикчиинерин алган-йөрөн номерлерин көрүктүлөргө бараалгалды. «Оттуушкун» деп композицияны бистик таласкычыларын программанык кол чүүлү кылдыр белеткен. Феодальды Тывадан совет Тывага чедир улут чаартылганы ында көргүзүп турар. Ол ишкан Тыванын сыгыт, каргыра ансамбли көрүлдөге багай аэс черин элээр дээринге бис бузуреп турар бис.

Совет эрге-чагырганын 50 чыл оюнга тураскааткан девискээр айы-биле көрүлдөге киржери-биле көрүлденн киржикчилеринин сөөлү бөлүү Кызылдың аэровокзалындан чоруп турда, бо чорукту бистик фото-корреспондентис С. Феодистов тырттырган.

Болхота амгы үеде чазаглаашкыга белеткел амылдары чоруп турар. Бадарчы Самбынны Кужуруг-Ковуда чазанын калжааларын Кызыл-Даа суурун чурттакчылары шеф-белектерин чазагаларына үш хураган, ий хөй калжазын мал киниринге белек кылдыр септеп кылган. Шеф ажылын организастап тургаш, малчынарнын чазагаларына белеткелди чокку үеде доозарын суурун чурттакчылары шийтирелен. Чонун ол кудурулушкуну колхоз баштаар чери, партия организацияны, келээ Совет дегкен.

Чазаглаашкыга белеткел

Бай-Тайга районун «Мөгөн-Бурун» көлдө ажыл-агый артелинин шөр малчынын оолдашкыны ала-талып, чаш төл менди алдынып, аки дорутуп турар. Мөгөн-Бурунге моон сонгаар бат-шурган улаштыр-улаштыр болтулар. Ичанган колхоз баштаар чери, партия организацияны, каларчылар малдын чаксы ажалда-агыч, олар-белчиринге кол кичээлгеини салган.

Болхота амгы үеде чазаглаашкыга белеткел амылдары чоруп турар. Бадарчы Самбынны Кужуруг-Ковуда чазанын калжааларын Кызыл-Даа суурун чурттакчылары шеф-белектерин чазагаларына үш хураган, ий хөй калжазын мал киниринге белек кылдыр септеп кылган. Шеф ажылын организастап тургаш, малчынарнын чазагаларына белеткелди чокку үеде доозарын суурун чурттакчылары шийтирелен. Чонун ол кудурулушкуну колхоз баштаар чери, партия организацияны, келээ Совет дегкен.

Мин болгаш дусту, сүт чок Даргачы, Кара-Даг, Куу-Даг болгаш «Ке-ле-ле» оларда малчынарды сугу ула-тедишкни чокка сөөртүп чедирин турар. Мал амылдары, зоотехниктер быжыглаттырган колдарын тургузчу эрчи, малдын байлыгын хынап, илерөөн төптестерин эдер хемчегелерин ап туралар.

Мал ажылынга дуржулагы, мурнакчыларын демделгелерни чугула. И. Лопсан, Н. Делгер-оол, С. Ша-жул, Х. Баты олар нитизи-биле 727 хураганны камгалап алганнар. Мөгөн-Бурунның малчынарнын нитизин малдын баш санын өстүрер, оон продуктулуг чорун бөндөр дөөш шу-дургу амылдан, күрүнеге хөй эст, сүт, дук кийер талазы-биле дуула-галарын кылдыр азылдан туралар. Болхотун девискээринге чак база ширин болур, ичанган каларчыларын, колхоз баштаар черинин, партия организациянынын, буту колхозчуларнын чазаглаашкыга белеткелдерге кичээлгеи салып турарынын жүрүлүсү.

Кыштагаларже, чазагаларже мал че-

Х. НУСКУН-ООЛ.

БАШТЫЧЫНЫҢ ЧЫРЫК ОВУРУ

Политиктинг ном үндүрер чер чокку үеде Н. Ностинин «Ленин дугайында чаа сантышкынардан» деп номун парлап үндүрөр. Адаа Ленин-биле кады амылдан чоран кинилеринг сантышкынарнын чып парлар.

Бо сантышкынар В. И. Ленинни амыдыралынын чаа-чаа солун фантылары-биле бистик угаан-бодальдыгы байыду турар деп, 1904 чылдан бээр СЭПК немигуну Л. А. Фотиева ол номунг эге чүүлүнге бижиш.

— Магалы-дыр оо! Ам-на харылаа аки болуру черле албан. Оон соонда Ленин Смольный-биле таваар болгаш делгеринг чугалажыгы кылган.

Ажыла аар-саар чүүлдерге Владимир Ильичини кайы хире хөй кужу, эвергиязы, алдын үелег уе-шагы үмөди дээр. Совет аппарат чаа-ла тургустуруп турган. Ажылдакчылар күш-ажылдык чугула культураны билбес турган. Советтик, чаа чагырганын өзүзүгө дүүшлөс дүжүметсиг болган коммунисттик хоолурук чорук-биле Ленин демсейнеп турган.

Совет ажылдакчынын ат-алдырын, оон моральдык мөзү-шындырын, чурумунун дугайында чугула болуп турда, В. И. Ленин бедиик негелдеинг болгаш аптеш чок чоран. Ол менээгеринге, чаа чуреттиг болуруга болгаш амыл чылзырынга удур шийтирелгиле удураалып чоран. Ол төп аппаратты ажылдакчыларын амыралчы айтырларына оварымчалыг шийтирелдеринге, ажылчы чонун мурнунга совет

албан черлеринин ажини кагбазыга, оларнык негелдеринге, херетледеринге болгаш делегелеринге дыкчангыр болуруга өрөдип чоран.

Владимир Ильич боду чекеминин-даа чай чок болза, ырак черлерден чадаг келген тараачынарнын, фабрикаларын болгаш заводтарын ажылчыларын хулаап алып уе-шагы тып ап турган. Совнаркомун улус хулаап алып черин көжүрүп каарга белин чонун агымы Кремльде Владимир Ильичке шуужуп турган.

В. И. ЛЕНИННИН ТӨРҮТТҮНГЕНИНДЕН БЭЭР 97 ЧЫЛ БОЛУРУНГА

улус хулаап алып черин ажылдакчыга дагып каар.

Кижилерин дымнаар, оларнын чамдызын Кремльге бугу назынында чагыс катан көөп чоран ол боор чазасы дээринг утпас херек деп, В. И. Ленин шыгымы сагындирип турган.

Ичангай канчаар. Ол тараачылар ырак черден Москвага, Кремльге бир-ле дугаарында ап четкен, аки Совнаркомун Даргазынга, ан улус болшыке кийер болганда, девидеп, халлесес арга кайын турар боор.

Руднева телефонга делжундип-лап олурган. Дамаштык мөзө чөдип келген. Ону Владимир Ильич чедирин чораш, база-ла ол тараачынарга учурашкан. Демги хөлөп, көргүп чорашып кайла боор, шуут-ла таңгыттымас! Арзынын өөршүктүп, хөгүт, Тегериктей олургулапкан, Ленинни чугаанын дыкнап олурганнар.

Тамбова кавымында чадаг кылаштык келген тараачынарнын дугайын Руднева сактып турар. Оларын ол Лениннин кабинетинге халтып бижиш өкөп чораш берген. Дегере-де улгады берген улус, салгып-салгып, Кожайыр олургулапкан, оожум, топтуг чугаламык олурар. Ленинни хулаап алыры мавал олурганары ол. Фотиева ошун келген, оларны баштыкчыме чазала.

Оон соонда Владимир Ильич ай-тыртылган салып эгелен. Стол кырында бир ному алгаш, тараачынарга бергеш, чагыс чер чуртугаларына тавыштырар дияш.

Тараачынар тырмып, иткелешип, шимээрже берген. Эң улзу мурнап кирер бе азы бижиш-билеттин мурнаар бе деп аайын тып-пайн турганзы. Оларын бирөөн эжитки ажылар мурнуна бугу тейлей-даа каапкан.

Өй-өйлөп-ле Ленин телефон-биле чугалашып, демделгел дептеринге түзе бижиш ап олурган. А чугула төкмөс, чүге дие, Ленин биле тараачынарнын чугулазы амыралда эң-не кол чугулач дугайында болуп турган.

ДЭЭШТИГ ХЕМЧЕГ

Улус-Хемия «Кун-ажылынд хосту» колхозунун төвү Торгалык суурда эки-туралык улусу дружинасы сөөлүгү үеде ажыл кылбас арагачылар, оорлар, худангаар-биле демселде шыгыраткан. Эки-тура улусу дружина жежигүөрүнө 32 кижини хаара туттуган. Дружинактер корум-чурум урестлеринге чугула хемчеге овал, хөй-нитизи мурнуг оларнын бужар үлгүлериин сойлаан келген. В. Сурыкин, М. Саид, Н. Ногаян-оол, П. Саюков олар хулаа-гезин ак сеткилдик кү-

сөдип туралар. Хөй-нитизи худандел көрбөс, арагачы худангаарнын амдыктайбыл, оларнын херзон уламдыгырайбыл дораан-ван истен көрүп турар. Чамдык чикеттерден көрөз. Дружинак Василь Сурыкин делжун-мылаан турда, клубтун

сонгазын бир кижини буза шапкаш, тывакбайн берган. В. Сурыкин худангаарнын тудур дөрш-ол-ла дораан бүтү-ле аргаларын ажылаан. Урда болбаанда дружиниктер худангаар херк үлгүлөк Павел Новову тудуп алган, шагда салбырынга хула-

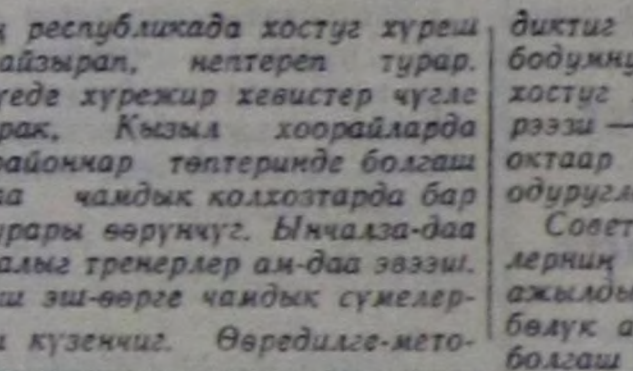
лди бергенер. Бир-ле дыштанар хулаа дружинак Б. Кыргыз суурдан 2 км чөдө дамазты Сарыг-Лама Агарыктың аалыга чөдө берген. От салбаан соок бажыга ада-неин бачин уругуларын шоочалап кааш чоруп берган, а олар ылашкын турган.

Сарыг-Лама олар уругу-чу кадайларын дорамчылаар, өг-булене худандел көрбөс ажылдык турган. Дружинактер оларнын херзон каш удаа алердин келген.

Эки-тура улусу дружинактык коку ажылдык түнөшлөдө чамдык кижилер багай ажыл-чадан алдырып, шийтирелде ажылдык ажылы кымып, бузууг-ла кижимат кижилер болган. Хамаатылар М. Компар-оол, М. Чыртап-Хуна оларнын доктаамал ажыл кылбайн, арагалаар, худангаар чоруп бугудеге бидилтир турган. Хөй-нитизин худангаарында, ош-хуу-зулук суудагы үстүдө өштеринг амыдыралдан оспаксарып турарынын чыдагаларын калдыг-даа ажыл-тажык чокка чугалажык көр-

ген. Дружина кекжигүөр-нөри-даа, үлгелеринг ажылчыларын, колхозчулар-даа оов-моон ботларынык чагыс-үмөзүн бербишаан, оларнын нитизин орунда чаылап, өскөр будалы бергеняну буруу шаңкаар. Эштеринг чөптүп сана-лы оларнын ажыл-чагында дөштүг салдарын чедирген. Олар ам коозо бугурагеченде анылап туралар. М. Компар-оол тудурда эки ажылдап турарларын одурууда. М. Чыртап-Хуна плаграмдин, ошашкан ажылдык кызыман чоруну көргүзүп турар болгаш улусу-чу дружинактын база бир илешпейтик дуула-какчыларын бирөөн апарган.

Эгин ажылдыр тырыкылай октаары

Бистик республикада хосту хуреш улус сайырал, нелтереп турар. Сөөлү үеде хуреш хемчеге чүлөк Ак-Доураар, Кызыл хоорайларда эвес, а районкар тептеринде болган сарыг-Лама чамдык колхозтарда бар болуп турар өөршүк. Ыччалда-даа дуржуламык тренерлер ан-даа элээн. Ыччалаш эң-өргө чөдөк сүүлери-ни бээр күзөкчи. Өвөдилде-мето-

ӨГ ЫЯЖЫНДАН ЭГЕЛЭЭШ...

Улус-Хем районун «Х Улус хурал» колхозунда интеллекция чөвүлели өг ыжым кылмы билер мергелештир ирей Ортун-оол Чодалак-Ошун киржигези-биле 25 кижини 1500 кезек санымы өг ыжым Бүтүк алаа-гында кезип белеткеш.

өг ыжым чазар мастерлерге хулаадыл берген. — Моон мурнунда өг ыжым чазар кижилер кустан эгелеш, кашка чөдир ыжыты боттары би-чиле белеткел ап турган. Ам дээрне малдык чүе-дир, херелдеге ко-чур бугу өг ыжым үр-

даа болдурайн, оолдар белеткел каапты — деп, мастерлер чугалааны, четтеринин илереткен. Малчынарга он өг белеткел бээрже болгаш иш кызыл өг тургунда, Ам дээрне малдык чүе-дир, херелдеге ко-чур бугу өг ыжым үр-

даа белеткел доозар деп олар хулааган. Аймыр, дорбаша, ыш хурук, шапактар чапал белеткелдерге херелээр ба-дыкчылар Дарган-Хаа сынандан кезип эккээр дээш интеллекция белеткел турар. Б. БАГЫТ-ООЛ.

М. БИЧЕ-ООЛ, улусу дружина шта-вынын командир.

Тываның кооператив профессионал-техниктиг училищези

1967—1968 өвөдилге чылында өвөренкичилер хүлээп алырын чарлап тур. Өвөдилгенин хуусаазы: Салгы салбырынга—1 чыл. Белеткел салбырынга—1 чыл. Кудулария салбырынга—2 чыл. Училищеге долу эвес ортумак школаны дооскан, 17 хар четкен СССР хамаатыларын хулаап алып. Практиктиг амыл стажты кижилерин бирга эелдеге хулаап алып. Училище хереткелчилер нитилелдеринин улестур бугурагелеринге болгаш организацияларынга специалистерин белеткеп үндүр. Өвөренкин күзөп кижилер хереткелчилер нитилелдеринин баштаар черлеринин шымылганы алып. Өвөдилге черинге хулаап алып дугайында билдиришкенин өвөренир бош шийли алган салбырын айттыпшаан, училищенин диделини черинге кирер. Билдиришкенин даразында документилерин номер: Билиини дугайында документ (подлинник-биле) Автобиография. Эмчи шымылгазы (М 286 хөвир-биле). 3x4 хемчээлдиг үш фоточурук. Практиктиг амыл стажынын дугайында шымылга. Сөөлү амылдан турган черинден характеристикка. Училищеге келген кижилер паспорттин, шериг биледин (курда-ында шериг хулаагелди кижилер), кийр бижилинген хереткелден (шериге келдирип намызды кижилер) көргүзүр. Билдиришкенин май 1-ден июль 31-ге чедир хулаап алып. Училищеге кирген кижилерини нити чурум баугаар етпеленди-биле хандылар. Үнелени национал кижилерини куруненин долу хандырылазынга хулаап алып. (Өг-булененин материалдыг, байлыгын дугайында шымылганы көргүзөт). Ону хереткелди кижилерини өбшежитие-биле хандылар. Документилерин мындыг адресче чорудар: Кызыл хоорай, Шетякин—Кравченко кудумчузу, 30. ДИРЕКЦИЯ.

Чемниеринин чуруму болгаш оон уjur-дузазы

Кижиниң кадымыга чемниерининг ном чуруму улус уjur-дузазы. Хунде чемни 3—4 катан чөзүр. Эртен амыла ап ижин-биле утери хоралыг, эртенги чемни ылаыла чөзө чогур. Ажыл үезинде дыштангылымы ылаыла кыдыр, дүштөк чемни чир азы бүдөрбөдүт шаймы ижер херек. Ажыл үезинде чемниерининг эми эртер хөй болбас учураат, чүге дээр, хүнүң ийни чартымында ажылдары бергедей бээр. Кежээки чемни удурунун мурунда 1,5—2 шап мурунда чир херек. Уйтум баксыратпас төлөдө, кежээки чемге аар чемниерин чивесе чогур. Ол ишкан аажок ивэг чемни база итпесе чогур. Ажыл хоукааар чокка чаңгыс-даа блондын чип шыдаас: чемге перентти эмгектоку каап аар, чок болза укуе кулар, чок болза горчича биле этти, харын-даа хөбти кылмында чаар калжы-лерге ховар эвес таваркын болур. Ындыг хоулсааларын артыкка ажылдары кадыкка хоралыг деп чүвени билер херек. Ижин ишти сыдыс кылдыр чемниерине чогур. Суук үндүдери хөй ижерни база хоралыг. Чыкко, дүштөк чем чигенде, суук үндүдериң саны 3 станадан (мун-биле кады) ашпас учураат. Уук-сокаал чок хөй санын чемниерин болган суук чөзө ижери түдө ижине эвес, харин чуреттиг ажыл-чорудулазынга хоралыг. Чем эки хайындыртылган турар төлөдө, ону эки холуп бузгар херек. Ол соруга-биле далаш чокка чемниер херек. Чемни багай холуп бузгалары ижин аарырынга чедирин болур. Эки дай-нашар чачымыл бичин хөкөмдөн эгелес хөгүтүтсе чогур. Бодунун диттерин хайгарарып өрөгөн чугула. Оларын хүнү-не иштка-биле база дин чур паропон-биле арыгалар херек. Аары диттерин эмедир, диттер дүжүн калганда протез диттерин амдырып алып херек. Бир эвес ажыл доурак-доозун-биле хоушкан болза, чем чиринин мурунда база ажыл соонда эве иштин суг-биле чайла чогур. Чемниер эгелеринин мурунда холдарын чуур, а могоп шылаанда — бичин дыштанар херек. Чемни эки хоунуң чир болза, ол эки шийтэсттерин. Бир эвес чемни үрүчүп чагыс аял шакарда чир болза, чем чир хөвн экижер болган организм чемни эки шийтэстти алдыр. Чем чир хоунун тыптыл келеринге эмге-есекелди болгаш эки кылдырган блонда база салдары болур. Таакпылаашкын чем чир хоунуң (аппетитти) кудуладыр болгаш чем хайындыртылган баксырадыр. Чемниеринин чуруму кадык чорукту быжыгларынга болгаш камгалаарынга аажок ажыктыг деп чүвени боданар.

Херэжениер, арыг-шеверни сагынар!

Арыг-шеверниг чурумунун шыгымы сагыры — кижиниң кадымын кол үндөсүн болур. Бо чорук млагын ай демдронг үенде көчүт чугула. Ай демдрө чорумчудун каан ышкан чөгүр үеде, каш хоуну иштинде—21,28 азы 30 хонган бир катан, чамдык кижилер 3 хонугта, чамдыктырынга 7 хонугта үрүгүлүп эртер. Ол үеде кижиниң организм алаадыгы дөт эвес, утүг чыдагышкынниг, ай демдрө хулаады эртенде кижиниң ичиде-ла арыгыт байдал болбас. Бо хүнирде арыг-шеверниг чогур тургунарын шыгымы сагыры негеттинип турар. Сырткыкың хемчег кылдыр кылган тускай маралын ажылдарын сумелээр, оон антекалардан сакан амыл болган беде чинге посту инчиккаштер багашан, аяа демги маралын ук-булак быжылаар, оон ирден бээр-ле эолуп турар. Ол ишкан блонданд болгаш саазиндан кылган постен тускай дөмөкчептериниң ичкеле өскөр кылдыр кымып ап болур. Ындыг тускайлап постерин ажылдап, чугтан соонда сугга хайындырип кургалаткан, азы алыр-биле оон ий талазын базаар, оон соонда оларны катан база ажылдар. Ай демдрө чорун тургунарын үезинде хайындырган чамдыг суг-биле хүнде ийден эвеш эвес катан сава аскын савапкан чур. Ол үеде чунар бажыга, ылаагы ваннага чунары чөптөөрөсө, оон орунуга душ ааганга чунуп болур. Ай демдрө үезинде организм соок шыдаас, доуучал болур. Ычанган чамдык соок хүнирде чымыг ук, ботинка, чымыг музган трико чүвүр ведер болза эки. Ай демдрө чорун турарынын үезинде күш-культура кымырын чөптөөрөсө, мыдыг дүрген шымы-чезиктерин кымырга каш төктүшкүнү көвүдөп болур. Ол үеде аш-чемни таарыштырып чирин чугула. Арага аймак кийи, хөй перентиг, горчичалыг чемниер чир болза, каш төктүшкүнү көвүдөт. Сууде тургузуу шымы, арыг-шеверниг байдалды чөп сагымы херэжениерге ай демдрө үезинде магмаргай, аарыгым байдал турбас. Бир эвес ол үеде хөй хан төктүр, арай аарыкка турар аял бар алараа, мычаларда акушер-гинеколог эмчеге ылаылап бар херек. Херэжени кижини бүрүтү, мадгыял ашактыг кижилер ай демдрө көргөн үезиниң эге, топчуан ай салында демделен ап турза эки. Херэжени кижини эртенне гимнастиканы кылмы, посту эми эртер соок эвес сугга өттүрөсө, мага-бодун ооң-биле чөдү, диттерин, ас нитин чур чорза эки. Арыг-шевер чорур чорук кижиниң кадыкшымын магадыла-ды болур. ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫШКЫН БАЖЫНЫ

Advertisement for cinema and sports. Includes text: «НАЙРАЛ»: «Тресогуналарын» армиязы 10. «Спартак» (1-ти, 2-ти сериялары) 12, 3.10, 8.20, 9.30 шакарда. «КАА ХЕМ»: «Уш тоон кижин» 2.30, «Киледошкын» 4.30, 6.30, 8.30 шакарда. «ЕНИСЕЙ»: «Бичин чоралымын сактышымын» 10, 11.50, 1.40, «Ам ол шаг эвес» 3.30, 5.30, 7.30, 9.20 шакарда. «ВОСТОК»: «Динго деп черлик эге» 3, «Коргушкунуң үжүктери» 4.50, 6.40, 8.30 шакарда. Реданторун өрөлчүмү А. Ч. НЫЗЫЛ-ООЛ. КИНО АПРЕЛЬ 5 ТЕ «НАЙРАЛ»: «Тресогуналарын» армиязы 10. «Спартак» (1-ти, 2-ти сериялары) 12, 3.10, 8.20, 9.30 шакарда. «КАА ХЕМ»: «Уш тоон кижин» 2.30, «Киледошкын» 4.30, 6.30, 8.30 шакарда. «ЕНИСЕЙ»: «Бичин чоралымын сактышымын» 10, 11.50, 1.40, «Ам ол шаг эвес» 3.30, 5.30, 7.30, 9.20 шакарда. «ВОСТОК»: «Динго деп черлик эге» 3, «Коргушкунуң үжүктери» 4.50, 6.40, 8.30 шакарда. Селун неделяда алды катал үкер

редакцияның адреси:

Бызы. Шетякин—Кравченко кудумчузу, бажы № 3. ТЕЛЕФОННАР: Реданторун 24-63, редакторун өрөлчүлөрүн 35-24, 25-38, зарысалады секретарыны 23-35, партияны амыралы калжыны 23-54, агиткады болгаш пропаганда калжыны 37-13, көзө ажыл-агый калжыны 21-47, улестур калжыны 22-64, чага, ажылчы болгаш келээ корреспонденттер база совет тургутуу болгаш амыралы калжыны 21-27, иштэки информация калжыны 20—60, бухгалтерияны 31-75, корректорарын 27-41. Солун келбей баргалда 32-75 телефонго болгаш Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинин чамдык Парлааг өргөлелин типографиязы. (Кызыл, Шетякин — Кравченко кудумчузу, 1).